

gives gennem de Ord, hvormed den slutter: Om en større eller mindre Del af Produktionen og Fordelingen foregaar gennem Stat og Kommune, eller om en større eller mindre Del forbliver i Privates Hænder — om Producenternes og Konsumenternes Organisationer mødes lidt før eller lidt senere — om og i hvilken Grad begge Organisationer opsuge hinanden og smelte sammen — alt dette er af underordnet Betydning lige overfor Udviklingens Hovedopgave, som er det økonomiske Samfunds Organisering.

Dette er den ledende Tanke, der møder En overalt i de ræsonnerende Afsnit: Udviklingen bærer hen mod en stadig mere fuldkommen Organisation. Men til at fuldbyrde denne kræves der paa afgørende Punkter en stærk og hensynsløs Haand, der ikke kan være nogen anden end Statens. Forfatteren tænker sig derfor en fremtidig Lovgivning, som f. Ex. tager Braadden af Privatmonopolerne ved til en vis Grad at regulere Priserne, som sætter en »Aagergrænse« for Driftsherregvinsten, og som under visse Betingelser lader den Virksomhed, der ligger Brak paa Grund af »Kraftprøve« mellem Arbejdsgiver og Arbejdere, hjemfalde til Staten som herreløst Gods. Og dog er Forfatteren meget langt fra at nære socialistiske Sympathier. Han er »Kapitalist« paa en Hals, men han kan sin Historie og har af den lært, at laissez-passer-Principet har sin Begrænsning.

Ed. Sacher. Die Massen-Armut. Ihre Ursache und Beseitigung. Berlin—Bern. 1901.

Dette Skrifts Forfatter hører til den Klasse af Samfundsbetragtere, der søger Forklaringen til al

denne Verdens Elendighed paa et enkelt Punkt. Fattigdom, Forbrydelse, Prostitution — alt fører han tilbage til en eneste Fejl i den økonomiske Samfundsordning, og det alt sammen vil han helbrede ved et Arkanum, nemlig Forbud mod Retten til at tage Rente af udlaant Kapital. Renten formindsker Produktionsudbyttet; den fremkalder en Arbejdsordning, ved hvilken man mere og mere taber Fællesinteresserne af Syne; den bærer Skylden for hele det Ænergitab, der forårsages ved Konkurrence, Reklame o. s. v.; den er Fader til Overproduktion, Arbejdsløshed, Kriser, Bolignød, Monopolpriser, Korrupsion i Forretningslivet; ja mange flere Synder har Renteretten paa sin Samvittighed, hvad Forfatteren søger at bevise baade ad logisk og historisk Vej. Det bemærkes udtrykkelig, at det ikke er Ejendomsretten som saadan, der er Skyld i de paa pegede økonomiske Onder, men det er Ejendommens Evne til at forøge sig selv, altsaa Renteretten. For at tilvejebringe Grundlaget for en ordnet Samfundsøkonomi behøver man derfor ikke — saaledes som mange mene — at ophæve Privatejendommen, men kun at afskaffe Renten.

Bevisførelsen er paa afgørende Punkter falsk, ja synder ikke sjældent imod de mest elementære logiske Regler; ellers vilde Forfatteren vel heller næppe have kunnet naa til saa absurde Resultater som dem, hvori han sluttelig havner. Ikke desto mindre er den ubarmhjertige Kritik af Kreditøkonomien paa sine Steder rammende, og Læseren fængsles uvilkaarlig af den geniale Maade, hvorpaa Beviskæden er knyttet.

Forfatteren indskrænker sig ikke til at kritisere, han anviser ogsaa den Vej, ad hvilken han tænker sig

Maalet naaet. Dette kan ikke ske ved en økonomisk Revolution; det Onde, der skal raades Bod paa, har som en Kræftsygdom gennemtrængt det hele Samfundsligeme, og de syge Steder maa behandles med stor Forsigtighed. Det gælder om at finde en Kim i den nuværende Udvikling, som ved rationel Dyrkning kan blive Bærer af Fremtidens renteløse Økonomi; og en saadan Kim ser Forf. i Kooperationen. Gennem Dannelsen af først ganske smaa, senere større og indbyrdes organiserede kooperative Samfund skal man lidt efter lidt afdrage al Gæld og tilvejebringe den ideelle umiddelbare Forbindelse mellem de arbejdende og Arbejdsmidlerne. Naturligvis maa paa passende Tidspunkter Kommune og Stat træde til og være behjælpelige med Kreditforholdets Afvikling, men i Hovedsagen skal Bevægelsen bære sig selv i Kraft af den direkte Fordele, den skaffer de samarbejdende Individider.

Lige indtil Læsningen af Bogens sidste Blad bevarer man Indtrykket af, at man har for sig et sociologisk Essay af ganske theoretisk Natur. Selv Opstillingen af Mønster-Statuter for den tænkte »allgemeine Sparverein Selbsthilfe« opfatter man kun som en vejledende Illustration. Men paa sidste Side finder man en Note, hvori Forfatteren erklærer sig villig til, under Adresse »Direktor Sacher in Krems an der Donau«, at modtage Indmeldelser og foretage de indledende Skridt til Dannelsen af et kooperativt Samfund med det angivne Formaal. Dette virker nærmest forbløffende. Er det en anden Robert Owen, som her træder frem? Eller er dette praktiske Greb et excentrisk Udslag af en begejstret Mands Virketrang? I hvert Fald vil det

være interessant at iagttage, hvorledes denne nye og ejendommelige »Rochdaler«-Bevægelse vil udvikle sig.

Dr. Carl Steinbrück. Die Entwicklung der Preise des städtischen und ländlichen Immobilienbesitzes zu Halle (Saale) und im Saalkreise. Jena 1900.

En Seminar-Afhandling, udarbejdet efter Tilskyndelse af Professor Conrad, paa Grundlag af Pantebogs-materiale. Undersøgelsen spænder over omtrent 100 Aar, og supplerer for et snævert begrænset Omraade den foreliggende, ret sparsomme Litteratur om Grund-ejendommens Prisbevægelse i Tyskland. Uden at benytte nogen ny eller særlig mærkelig Methode, har Arbejdet Krav paa Opmærksomhed paa Grund af den Omhu og Grundighed, hvormed Forf. har behandlet sit Materiale, og den Aabenhed, hvormed han lægger Vanskelighederne blot. Ved Siden af Hovedopgaven, at udfinde Prisbevægelsens Retning og Styrke, er der lagt megen Vægt paa at gøre Rede for Bevægelsens forskellige Aarsager: Indflydelsen af retlige og Kreditforhold, Forandringer i Afkastning, Rentens Svingninger o. s. v.

Statistisk utredning rörande Sveriges sjöfart och utrikes handel 1875—1898. Verkställd af Dr. Holger Rosman. Stockholm 1900.

Dette Arbejde fremtræder som Bilag til en Komitébetænkning (Handels- og sjöfartskomitén af 1898). Indhold: Sveriges Handelsflaade, sammenlignet med andre Landes; Handelsflaadens aarlige Forøgelse og Formindskelse i Sverige og i Udlandet; Fartøjernes